

LIMBURG

Daan Doesborgh en Olivier Willemsen

LIMBURG

Het verhaal van een bijzondere provincie – van de mijnen
en de Maas tot het Limburgs en de *vastelaovend*

NWADAM

© 2025 Daan Doesborgh en Olivier Willemsen

© 2025 NTR, Uitgeverij Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Vormgeving omslag en binnenwerk bij Barbara, Sheila Kok

Beeldredactie Fien Mascini

NUR 688

ISBN 9789046833117

www.nieuwamsterdam.nl

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten op de afbeeldingen in dit boek te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

ntr:

Inhoud

Voorwoord	7
Het verhaal van Limburg	9
1 Limburg groeit als kool	19
2 Als een kaartenhuis ineen	47
3 Op de plaats en in de pas	81
4 Moeder Maas	107
5 Plat praote	131
6 Vastelaovend samen	155
7 Bourgondiërs	175
Nawoord	199
Dankwoord & Beeldverantwoording	204

Voorwoord

Een kilometer naar beneden. Daar sta ik dan. Voor de lift die straks met ons honderden meters naar beneden valt. De mannen om me heen zijn in onderbroek en hemd, ik in dubbeldikke brandwerende kleding. Dat moest van mijn begeleider, maar zij lachen er om. Ik probeer m'n zenuwen te verbergen.

Want hoe zit het met hoogtevrees, maar dan omgekeerd. Hoe claustrofobisch is het ondergronds? Ik, mijnwerker-voor-een-dag, ga mee met de mannen die dagelijks naar het front gaan. Ja, zo noemen ze het echt, 'het kolenfront'. Later zal ik begrijpen waarom.

Ik ben in Polen, vijftig jaar na de sluiting van de laatste steenkolenmijn in Nederland. Voor de NTR-serie *Het stof daalt* trok ik hierheen om iets meer te begrijpen van de verhalen van de laatst levende koempels – de mijnwerkers in Limburg. Dat zijn verhalen vol heroïek en nostalgie. Over saamhorigheid en broederschap, terwijl het werk loodzwaar en levensgevaarlijk was. Sommigen zouden het allemaal zo weer doen. Waarom?

Dat kunt u zien in *Het stof daalt* en lezen in dit boek. De verhalen van hen die zorgden voor de energie die ons lange tijd warm hield. De prijs die de mijnwerkers daarvoor betaalden en vooral; wat kregen ze ervoor terug? Wat deed Nederland voor Limburg toen er gas uit Groningen kwam en de mijnen niet meer nodig waren?

Een halve eeuw na de sluiting krabbelt de mijnstreek weer op. En in de maanden dat ik door Zuid-Oost Limburg reisde, voelde ik een heropleving van de trots. Na de tegenslagen gloort er weer hoop. Na de daling, een lichte stijging. Na vijftig jaar, eindelijk iets van herstel. *Glück Auf*.

Veel leesplezier!

Winfried Baijens

Het verhaal van Limburg

De Mijnwerker, Jan Toorop, lithografie (1915). Jan Quadackers, een 42-jarige mijnwerker uit Hoensbroek, stond model voor Toorops tekening. Naar verluidt poseerde Quadackers overigens niet in het ondergrondse bedrijf van een mijn, maar in de kelder van de pastorie in Hoensbroek.

In het zuiden van Limburg, diep verborgen onder het maaiveld van Kerkrade tot aan de straten, huizen en scholen van Brunssum, Heerlen en Geleen, bevindt zich een verlaten wereld. Een uitgestrekt gangenstelsel van een ooit zo machtige industrie die er op volle toeren draaide: de steenkoolwinning. Hoewel het overgrote deel ondergronds nog intact is, zijn de schachten tegenwoordig afgedicht met beton en stroomt er water door de kilometerslange pijlers

en galerijen. De liften naar het kolenfront, waar tienduizenden mijnwerkers zich jarenlang dag en nacht in het zweet werkten, zijn een halve eeuw geleden voorgoed tot stilstand gekomen.

Bovengronds herinnert vrijwel niets meer aan de decennialange staatshonger naar steenkool. Het grootste industriegebied van ons land is in de jaren zeventig met de grond gelijk gemaakt. Schachtboken werden omvergetrokken, schoorstenen neergehaald. En daar waar koel-

torens en kolenwasserijen hadden gestaan, herrezen parken, kantoren en woonwijken. Het gebied met het zwarte goud dat Limburg zoveel had gebracht en minstens zoveel weer had afgenomen, kleurde groen. Wat overeind is gebleven zijn de herinneringen, de verhalen, de mijmeringen en de pijn. Ze maken deel uit van een bewegende vaderlandse geschiedenis die zich nooit zal laten toedekken. Een tijd die een stempel heeft gedrukt op vrijwel alle aspecten van onze meest zuidelijke provincie.

Dit boek is een poging om een portret te schetsen van Limburg, die bijzondere en eigenzinnige, maar voor veel Nederlanders ook relatief onbekende landstreek. Aan de hand van taal en cultuur, eten en drinken, natuur en geologie met als weefdraad het Limburgse mijnverleden, vertellen we talrijke verhalen die de provincie van noord tot zuid kleur geven. Want Limburg is vele malen groter dan alleen de Mijnstreek. Qua inwoners is het de zevende provincie van ons land, en de op één na jongste. Toch gaf in een onderzoek bijna de helft van de Limburgers aan zich in de eerste plaats Limburger te voelen, en daarna pas Nederlander. Sterker nog: voor iedereen van boven de rivieren gebruikt de Limburger de term 'Hollenger', en dat is doorgaans geen compliment. Heeft die sterke identiteit te maken met de ligging, ver van de Randstad, ingeklemd tussen twee buurlanden? Of zijn er andere zaken die de Limburgers verenigen?

Zowel de voormalige Mijnstreek als het elegante Maastricht en het on-Nederlandse heuvelland bevinden zich in het zuiden van Limburg, maar ook over het noorden en midden valt een hoop interes-

sants te vertellen. Zoals over het kloosterdorp Steyl, waar tussen de biddende nonnen en uitwaaierende missionarissen al ruim een eeuw een volksfeest met duivelse trekjes wordt gevierd. Of over de Beatrixmijn bij Roermond, het afgeblazen mijnbouwproject dat het einde van het steenkooltijdperk in Nederland inluidde.

Limburg en de Limburgers zijn omgeven door karikaturen, en die gaan we niet uit de weg. Asperges steken, bourgondisch leven, het met bier doordrenkte carnavalsfeest: ze komen allemaal aan bod. Maar zoals elke karikatuur loopt ook die van de Limburger als slepende, onverstaanbare zuiderling op belangrijke punten scheef met de werkelijkheid. Het Limburgse carnavalsfeest blijkt bijvoorbeeld op cruciale fronten enorm af te wijken van het beeld dat daar in de rest van Nederland overheerst. De Limburgse taal, die de provincie voor veel Nederlanders van boven de rivieren tot een soort buitenland maakt, blijkt zelfs het vertrekpunt van onze vaderlandse literatuur in zich te dragen.

We beginnen vanzelfsprekend met de steenkoollaag die de mijnbouw naar Limburg lokte. Een succesverhaal over de stormachtige opkomst van een industrie, de welvaart en alle nieuwe bewoners die deze met zich meebracht, gevolgd door het verhaal van de abrupte ineenstorting en van hoe de Mijnstreek die onthutsende klap pas in het afgelopen decennium te boven lijkt te komen. We zoomen in op de rol die de kerk speelde in het leven van de mijnwerkers in het bijzonder, maar ook in dat van de Limburgers in het algemeen. En we varen stroomafwaarts mee over de Maas, die langgerekte levensader van de provincie die van Eijsden tot aan Molen-

hoek loopt, dwars door het Krijtlandschap met zijn eindeloze mergelgroeven, grindaftzettingen en eeuwenoude Maasduinen.

Er is ook veel aandacht voor literatuur en muziek. Van Hendrik van Veldeke tot Sjraar Peetjens, want het is niet voor niks dat volkszanger Beppie Kraft (met gevoel voor overdrijving) zong: 'Oet Limburg kump de meziek'. En er wordt het nodige op tafel gezet, van de verfijnde witte wijn uit de heuvels rond Maastricht, tot het gefrituurde genoeg van de friet ala uit Venlo.

Randstedelingen die hun zuidelijke landgenoten willen begrijpen, Limburgers met interesse voor de geschiedenis van hun eigen streek, Groningers die benieuwd zijn naar de parallellen tussen hun situatie en die van het wingewest dat aan hen voorafging: dit boek is voor iedereen die meer wil weten over Limburg en over de diepe sporen die de Maas en de mijnbouw door het landschap en de maatschappij hebben getrokken. Het is een bijzondere, maar voor velen nog te

onbekende provincie vol met verhalen en geheimen. Laat dit een uitnodiging zijn: welkom in Limburg.

Over de schrijvers

Olivier Willemsen, opgegroeid in het dorp Haps aan de grens met Duitsland, verruilde na vijftientig jaar de grachten van Amsterdam voor een oude woonboerderij aan de voet van het Zuid-Limburgse heuvelland. **Daan Doesborgh** werd geboren in het Noord-Limburgse Steyl en verwisselde de provincie juist zeventien jaar geleden voor Amsterdam. Dit boek is de neerslag van hun uitgebreide zoektocht naar nuances binnen de heersende stereotypelingen over Limburg en komt waar nodig in het verweer tegen de vele clichés die er over de provincie bestaan. Een reis door de geschiedenis en het heden, van koempel tot blaaskapel, waarin een nieuwkomer en een oudgediende de essentie van de provincie tot in de krochten van de bodem en de samenleving proberen te achterhalen.

Olivier Willemsen

Daan Doesborgh

Tijdlijn

1300-1340
Veldeke wordt opgenomen in de prestigieuze *Codex Manesse*

1817
Als laatste stukje van het huidige Limburg komt Tegelen bij Nederland

1170
Hendrik van Veldeke publiceert het eerste deel van zijn *Leven van Sint-Servaas*

1742
De abdij van Rolduc begint met de kleinschalige winning van steenkool

Maa s

1842
Oprichting
carnavals-
vereniging
Jocus in
Venlo

1883
Na het faillissement van de Woltersbank wordt in Steyl het eerste Kaetelgerich opgevoerd

1910
Aanstelling Henri Poels als
aalmoezenier sociale werken

1876
Het eerste
Oud Limburgs
Schutters-
feest wordt
gehouden
in Belgisch
Limburg

1906
Opening Staatsmijn
Wilhelmina in
Terwinselen

1899
Opening eerste Oranje Nassaumijn

1947
Sjraar Peetjens neemt
zijn eerste single op

1925-1926
Overstroming in grote delen van Limburg

Maas

1950

Mijnclub SV Limburgia wordt landskampioen, ten koste van het Heerenveen van Abe Lenstra

1954

Start van het betaald voetbal in Nederland, met drie van de tien clubs is Limburg goed vertegenwoordigd

1955

De NAVO vestigt zich in de Cannerberg

1959

Uitvinding van het frietei

Maas

1951

Eerste Wereld Muziek Concours in Kerkrade

1966

Eerste Amstel Gold Race

1972

Jo Gijsen geïnstalleerd als bisschop Roermond

1965

Aankondiging sluiting mijnen door minister Joop den Uyl

1970

De Apostelhoeve in Maastricht brengt de wijnbouw terug naar Nederland

1974

Laatste kolenwagen komt naar boven

1985

Oprichting Rowwen Hèze

1976

Sloop van de Lange Jan in Heerlen

1976

Doorbraak muziekgroep Carboon

1977

Aanstelling Sjeng Kremers als gouverneur Limburg

1979

Eerste Roze Zaterdag in Roermond

1992

De Raad van Europa stelt het Europese Handvest voor regionale talen of talen van minderheden vast

1997

Het Limburgs wordt erkend als regionale taal onder Deel II van het Europese Handvest

2021

Een onverwachte overstroming in de zomer zorgt met name in Zuid-Limburg voor veel schade

1995

Grootschalige evacuaties bij weer een overstroming van de Maas

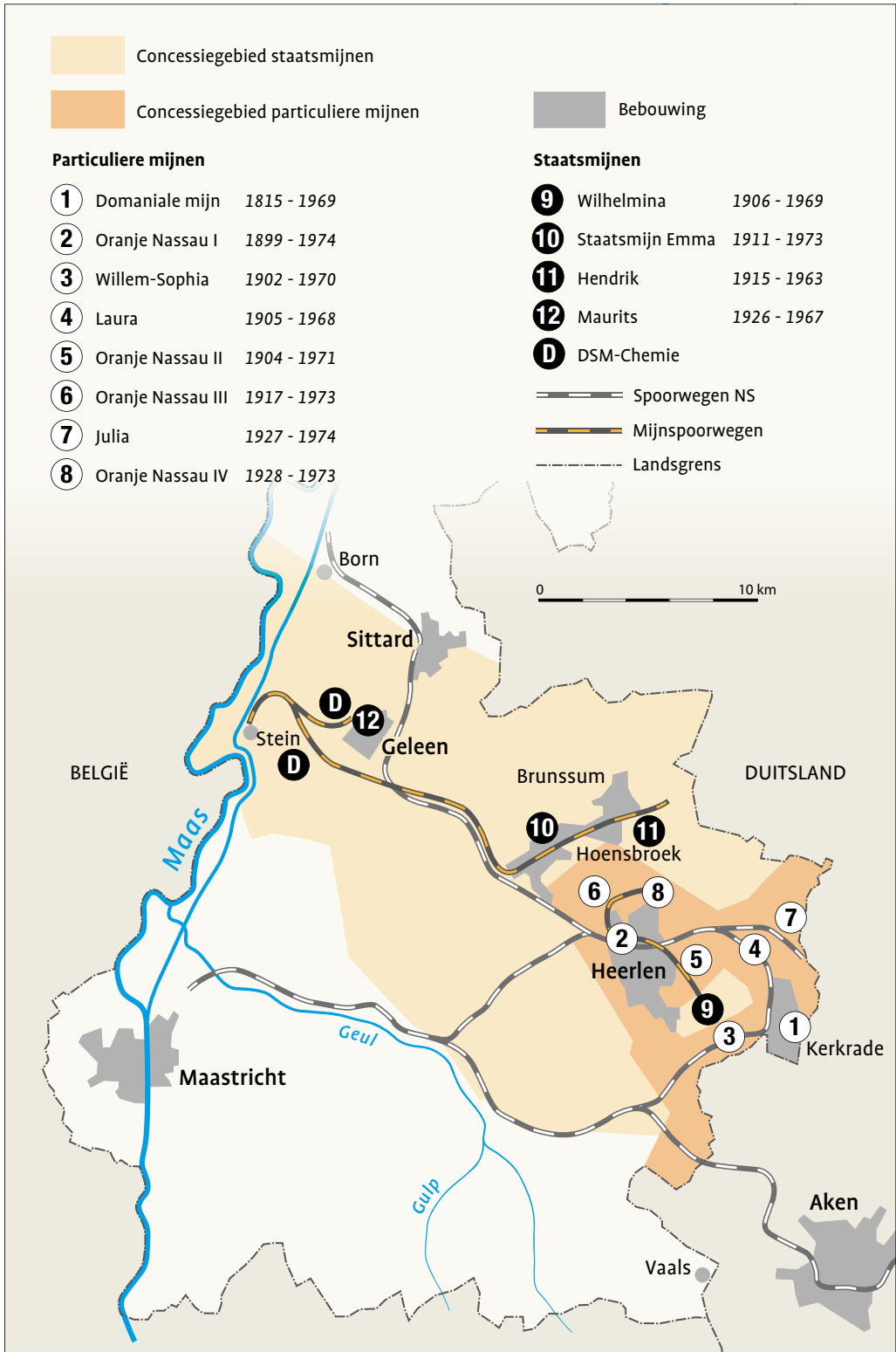
Maas

An aerial, high-angle photograph of a coal mine. The image shows a dense array of vertical shafts or pillars, creating a grid-like pattern. A winding road or path is visible in the upper left corner, curving through the shafts. The overall scene is dark, with the shafts appearing as bright, vertical lines against a black background.

1

**Limburg groeit
als kool**

Overzicht van de mijnen in Zuid-Oost Limburg.